

Gedrag in relatie tot problemen in de communicatieve redzaamheid



november 2018

Wat is dat 'communicatief redzaam zijn', wat betekent dit precies? Wat voor invloed heeft een onvoldoende communicatieve redzaamheid op ons gedrag?

'Communicatieve redzaamheid is het begrijpen en begrepen worden in een sociale context door het inzetten van verbale- en of non-verbale communicatieve vaardigheden' (Lectoraat logopedie, 2017).

Communicatieve redzaamheid betreft het gebruiken en verwerven van taal met een bepaald doel. Wanneer kinderen taal verwerven kunnen zij zich redden op sociaal gebied en kunnen zij deelnemen aan het onderwijs.

Er gaat een wereld voor je open als je over genoeg taal beschikt. Taal heb je nodig om: contacten aan te gaan, iets aan een ander te vertellen, iets te delen met een ander, aan te geven dat je hulp nodig hebt, om uit te leggen waarom je iets doet of als je iets van een ander nodig hebt, geschreven communicatie te begrijpen, zoals brieven of mail, taken te kunnen uitvoeren, instructie te kunnen lezen en te kunnen volgen, enz....

Taal maakt sociaal en geeft betekenis aan emoties. Taal heb je nodig bij het omgaan met conflicten en (on)begrip en taal bepaalt ook de mate waarin het kind of de leerling empathisch is. Onvoldoende communicatief redzaam zijn bezorgt je het gevoel van niet goed genoeg zijn. Een gevoel van schaamte en onzekerheid .

Wanneer er sprake is van een onvoldoende taalontwikkeling of een taalontwikkelingsstoornis word je belemmerd in je communicatieve redzaamheid. Onvoldoende communicatief redzaam zijn zal een enorme belemmering zijn in je sociaal -emotionele ontwikkeling. Het kind zal ook problemen ervaren bij schoolse vaardigheden wanneer het niet communicatief redzaam is.

Niet communicatief redzaam zijn, taal in je omgeving onvoldoende begrijpen en onvoldoende kunnen toepassen om begrepen te worden, is zeker ook van invloed op het gedrag. Gedrag dat wij dan in de klas zien vanuit frustratie en onmacht. Het gevoel van zelfredzaamheid en autonomie missen, het

gebrek aan eigenaarschap maakt dat een kind 'ongewenst' gedrag laat zien in de klas en ook thuis.

Bij het 'ongewenste' gedrag in de klas is het meestal zo dat men het gedrag gaat labelen en met het gedrag aan de slag wil. Het gedrag verandert niet door het te labelen, wel wanneer men op zoek gaat naar de onderliggende trigger. Een goede observatie en het in kaart brengen van situaties waarin het 'gedrag' wordt gezien kan inzicht geven in wat de trigger is. Op deze manier kan je helder krijgen wat achter het gedrag de hulpvraag is van het kind. Het betreft vaak een hulpvraag die het kind niet, of niet voldoende kan verwoorden. Een onderliggende frustratie die het kind niet kan verwoorden en een gevoel van onmacht. Denk daarbij aan het niet begrepen hebben van de instructie en niet weten wat er van je verwacht wordt. Of afhaken tijdens de instructie omdat je de vele talige en complexe uitleg niet kan volgen en dus 'iets' anders gaat doen.

'Men moet altijd de mogelijkheid van een taalontwikkelingsstoornis overwegen bij een kind met een gedragsstoornis, want een taalontwikkelingsstoornis kan aanzienlijk bijdragen aan een psychopathologische ontwikkeling en de behandeling van de taalstoornis kan de gedragsstoornis verminderen.' (C.Njiokiktjien, 2006. *De relatie tussen taalstoornissen en gedragsstoornissen. Logopedie en Foniatrie 78-85*).

Veel gehoorde uitspraken bij onvoldoende kennis over TOS of wanneer er nog geen diagnose is, maar het gedrag van de leerling 'ongewenst' is en men op zoek is naar een oorzaak:

- Hij weet nooit waar we zijn
- Ze droomt tijdens de les
- Ze krijgt haar werk nooit af
- Hij weet niet wat hij moet doen en blijft niet aan het werk
- Hij start niet met zijn taak
- Ze is ongemotiveerd
- Hij hangt altijd de clown uit
- Ze heeft concentratieproblemen
- Zijn hoofd lijkt wel een zeef
- Ze moet van zich af leren bijten



Wat we zien is dat deze kinderen of leerlingen:

- Niet starten met de taak
- Wegdromen tijdens de instructie
- Geen antwoorden geven, of 'weet ik niet....'
- De vragen niet volledig beantwoorden
- Niet weten wat er van hen verwacht wordt enz.

Wat is het gedrag dat wij zien en wat 'denken' wij dan te zien? Wat zou de hulpvraag kunnen zijn van het kind of de leerling?

Bij 'ongewenst' gedrag duikt vaak de gedachte op aan ADHD of zelfs autisme. Men denkt kenmerken van deze ontwikkelingsstoornissen te herkennen. Kinderen met deze ontwikkelingsstoornissen ervaren ook problemen in de communicatieve redzaamheid. Er is helaas nog te weinig kennis over TOS, op de opleidingen zoals de Pabo's en op de docentenopleidingen komt TOS zelden in beeld. Het is de meest voorkomende stoornis die het minst bekend is. Er is veel meer literatuur over autisme en ADHD dan over TOS.

Helaas worden kinderen met TOS juist door de overlap van bepaalde kenmerken met andere stoornissen of ook door comorbiditeiten (gelijktijdig voorkomen van meerdere stoornissen) vaak niet herkend en vaak weet men ook niet dat TOS (7%) in de klas vaker voorkomt dan ADHD (5%) of autisme (1%).

Kinderen en jongeren met TOS (oftewel een taalontwikkelingsstoornis) ondervinden grote problemen in de communicatieve redzaamheid. Deze kinderen laten in de klas vaak en ook veel ongewenst gedrag zien. Internaliserend en externaliserend. Gedrag vanuit frustratie en onmacht en met een hulpvraag.

Hier ligt een taak of uitdaging voor de onderwijsprofessional, het zien van de hulpvraag die de leerling of het kind niet kan verwoorden.

Bernadette Sanders,

Orthopedagoog, Smartonderwijs.

Auteur Taalontwikkelingsstoornissen in de klas, 2017 uitgeverij Lannoo

